

Nâzım Hikmet'in «Putları Yıkıyoruz» başlıklı yazı dizisi, birtakım sert polemiklere yol açtı

KEMAL SÜLKER

Şair Nâzım Hikmet'in "Resimli Ay" dergisinde yazar ve teknik sekreter olarak işbaşı yapmasından sonra (mayıs 1929) giriştiği bir edebî inceleme, basın dünyasında hemen sert tepkilere yol açtı. O günlere kadar kendisinden "Dahi-i Â'zam" diye söz edilen Abdülhak Hâmid Bey:

"Yarab bu gece yılan mı yuttum./Şeytan mı yedim, peri mi yuttum" gibilerden mısralar da yazmış, hatta,

"Sizlerdeki itikad hoştur en doğru o, bizimki boştur" türünden kolay manzûme dizeleri de karalamış; anlaşılmaz, hatta Fransız klâsiklerinden fazlasıyla esinlenen piyesler yazmış bir kimseydi. Zarifti, ağırbaşlıydı ama, Nâzım Hikmet'in edebî incelemesine göre "Devri için yeni kuvvetli bir Osmanlı şairi" idi. (Haziran 1929, "Resimli Ay", Putları Yıkıyoruz başlıklı yazı dizisi).

Nâzım Hikmet, Abdülhak Hâmid'i yaşadığı Osmanlı toplumu dönemine göre değerlendiriyor ve onu "Şekspir, Rasin, Korney'in tesiri altında kalmış, dolayısıyla mukallidi olmuş" görüyordu.

Nâzım, yazı dizisinin ikincisini "Millî Şair Mehmet Emin Beyefendi"ye ayırdı. (Temmuz 1929, Resimli Ay). Ona göre, "Mehmet Emin Bey millî şair değildir. Millî şair olmanın hiç bir vasfını haiz değildir. Evvela Türk şairi olarak gösterilen bu yazıcı Türkçe yazmaz. Şiirlerinin lisanı ne Türkçedir, ne Osmanlıca; uydurma, hiç bir sınıf,

tabaka ve ferdin konuşmadığı sunî bir lisandır."

Gerçekten de şiirlerinde şiir öğeleri pek bulunmayan Mehmet Emin Bey'den bir örnek görelim:

"Evet benim her şi'rimde yılan dişli diken var;/Sizler gidin, bal verecek yeni açmış gül bulun,/Belki benim acı sesim kulakları tırmalar;/Sizler gidin, genç kızların türküsüyle şen olun."

Nâzım Hikmet diyordu ki:

"Diyeceksiniz ki, Emin Bey terkipsiz, temiz Türkçe ile şiir yazmağa çalışan ilk şair olduğu ve bu hususta önünde hiç bir nümune bulunmadığı için, gayet tabii olarak acemiliklere düşmüştür... Sakın böyle bir fikri ortaya atmayın. Zira Mehmet Emin Bey'den çok daha evvel bugünkü Türkçeye çok yakın bir tarzda şiir yazan şairler vardı. Binaenaleyh, Mehmet Emin Bey'in lisanı, bu lisana nazaran bir irticadır."

Bu tür eleştirileri o güne kadar görmeyen, Nâzım'a göre daha yaşlı ve daha önce basında yer tutmuş yazarlar sözü geçen yazı dizisini öfkeyle karşıladılar. Önce Yakup Kadri, sonra Hamdullah Suphi ve Ahmet Haşım, Nâzım'ı suçlamaya ve "Resimli Ay"ı susturmaya çalıştılar. Türk Ocağı'nda Başkan olan Hamdullah Suphi, bu görevinden de yararlanarak Nâzım'ı komünistlikle suçlamaya, küfürler savurmaya başladı. Yakup Kadri'ye şu demeci verdirdi, iki edebî eleştiri:

"Bazıları ipten ve kazıktan kurtulmuş kaşarlı sabıkâlılardır. Bunların içinde

öyleleri varmış ki, daha yirmi beş yaşına basmadan hayatlarının en güzel çağını zindan köşelerinde çürütmüşlerdir. Bir kısmı ise, komünist çekalarının Türk ırkdaşlarımızın kanı ile bulanmış ellerini öpmegi ve onlara dair kasideler terennüm etmeği bir maişet vasıtası haline koymuşlardır." (27 haziran 1929, İkdam)

Görüldüğü gibi, iki eleştirinin karşılığı bu olmamak gerekirdi. Yakup Kadri, Nâzım'ın ünlü yergisini hak edecekti. Yakup Kadri, kara kalmı kaşlı, geniş düz alınlı, sarı yüzlüydü; Milli Mücadele döneminde devlet hesabıyla tedavi için İsviçre'ye gitmiş; saman ekmeği yediklerini ileri sürerek, Ulusal Kurtuluş Savaşı döneminde çocuk yaşta olanları cahillikle, sersemlikle suçlamıştı. Hatta halkın diliyle konuşmayı bile ayıp saymıştı (30 mayıs 1929, Milliyet). Bunları bilen Nâzım Hikmet, Yakup Kadri'ye şöyle sesleniyordu:

"Behey!/Kara boynuz gibi kaşlı/Mukaddes Apis başlı adam./Behey!/Karamaçâ Bey!/Behey yüzü kara./Ruhunu zenci bir esir gibi çıkardın pazara./ bir orospu odası yaptın kafatasını.../Hâki ceketli ölülerin ceplerinden/çalarak parasını/satın aldın kendine/İsviçre dağının havasını."

Nâzım Hikmet'e ve onunla birlikte aynı doğrultuda yeniliği temsil eden, halkın duygularını ve özlemlerini dile getiren şair ve yazarlara edebî olmayan bir dille karşılık verenlerden biri de şair Ahmet Haşım'dı. (İkdam'da 19 ocak

1929, 24 nisan 1929, 30 haziran 1929'da çıkan başyazıları, anketlere verdiği cevaplar ve 14 mayıs 1929'da "Edebiyat Zevki" başlıklı yazısı).

Ahmet Haşım, "proleter" in ne demek olduğunu soruyor, kendisinin işçileri sömüren ve pek çok şikâyete yol açan Anadolu şimendiferleri Şirketi Likidatörlüğü meclisi idare azası olduğunu (mart 1929'dan sonra) unuttuyordu. Nâzım Hikmet, Bağdat doğumlu Ahmet Haşım'ın portresini şöyle çiziyordu:

"İki serseri var:/İkinci serseri/Atlas yakalı sarhoş sofralarında/Bağdatlı bir dilencinin çaldığı sazdır./ Fransız emperyalizminin/İdare meclisinde ayvazdır./ (...) İkinci serseri/halkın alınterinden altın yapanlara/kendi kafatasında hurma rakısı sunar./ (...) Koca göbeklerin Russel kuşağı sen,/sen uşşşak murabbâi/sen uşşşak mik'abı,/sayılmış uşşşakların uşşşığı sen!!!!"

Ahmet Haşım'e oranla Hamdullah Suphi daha tedirgin, daha hiddetli, daha sert ve daha eylemci bir düşman kesilmişti Nâzım Hikmet'e. Edebiyat eleştirisine sataşan Hamdullah Suphi (7 temmuz 1929, İkdam), manşete çıkan yazısında "Putlar nasıl kırılır?" diyor ve durumu şöyle çiziyordu:

"Geçen gün Abdülhak Hâmid'in putunu kırmak istediler, niçin? Türke, Namık Kemal'e, Şinasi ile, Sezaî ile, vatan veren bir şair olduğu için.

Dün, Mehmet Emin'i iptâl etmeğe kalktılar. Re-

Nazım Hikmet (Foto: Lütfi Özkök)

Peyami Safa

simli Ay'ın sayfalarında, milliyet şairinin kırmızı mürekkeple damgalanmış yüzünü seyrettim, niçin?

Türke milliyet veren bir şair olduğu için. Günlerdir Yakup Kadri'nin, hasta ciğerini satılığa çıkardılar, sokak sokak, kapı kapı dolaştırıyorlar. Yakup Kadri, Türk nesrinin misli olmayan bir sanatkârdır. İstanbul kapitalist devletlerin istilasında iken, o, vatan mücahitlerinin gözle-

ri yaşarak, vecd içinde okudukları, asil yazılarını Babıâli caddesinde, düşman süngülerinin ortasında, basıp neşrediyordu.

Onun ciğerini niçin kâğıtlara koyup bir müddet-ten beri taraf taraf gezdiriyorlar, çünkü o Türk vatanının vatan ve millet fikrine sadık bir fikir ve sanat kuvvetidir."

Yazı şöyle sona eriyor-
du:

"Karşımızdakiler kim-lerdir?

Bolşevik kapısının mü-secel köpekleri!

Putları kıranlar bunlar-
dır."

İmza aynen şöyle: Türk Ocakları Merkez Heyeti Re-isi Hamdullah Suphi.

Hamdullah Suphi, ko-nuyu bu açıdan ele alarak gençleri tepki göstermeye ikna etmişti. Olay, İkdam

gazetesinde şu başlıkla ve-rildi (8 temmuz 1929):

"Asil Türk gençliği ken-disini göstermeğe başladı"

Gençler, "Resimli Ay" idarehanesine gitmiş, sahip ve başyazarı olan M. Zeke-riya Sertel'e atıp tutmuş-lardı. Sertel, gençleri yatış-tırmış ve konunun gerçek niteliğini anlatmıştı. İkd-am'ın haberine göre, "Bu gençler milli cephenin ö-nünde hürmetle görmeğe alıştıkları isimlere karşı ya-pılan çirkin ve pis teca-vüzleri bizzat bu tecavüz yuvaları olan mahut idare-hanelerde şiddetle reddet-tikleri gibi, bu gibi sâni-aların devamına asla razı ol-mayacaklarını ve malûm yazıların mütemediyen Türk gençliğine mal edil-mek istenmesinden mütees-sir olduklarını" heyecanlı bir dille anlatmışlardı.

Hamdullah Suphi, genç öğrencileri 15 temmuz 1929'da Türk Ocağı'nda toplamış ve onlara durum açıklanmıştı. Yakup Kadri de konuşmuş, yanlış an-laşılan yazısı üzerine "Gençliğe Hitap" başlığıyla yazılar kaleme alacağını va-adetmişti. Nitekim bunlar yayımlandı ve "4. Hitap"ı da 6 ağustos 1929'da, Gazi Mustafa Kemal'in İstan-bul'a geleceği güne rast-latıldı. Nâzım'ı suçlamalar öyle bir ortam yarattı ki, ağustos 1929'da "Resimli Ay"da yayınlanan "Sesini Kaybeden Şehir" başlıklı şiir hakkında kovuşturma açıldı. Kovuşturma nedeni yasak fiile teşvik (greve övgü, greve teşvik) iken "İkdam" gazetesi haberi şöyle verdi:

"Resimli Ay Mecmuası'-nın bir nüshasında intişar eden Sesini Kaybeden Şehir serlevhalı bir şiirde komünistlik propagandası mev-cud olduğu dolayısıyla Müddeiumumilikçe dava i-kame olunmuş ve evrakı 3. Ceza Mahkemesine veril-

Yakup Kadri Karaosmanoğlu

Ahmet Haşım

(Sayfa çeviriniz)

niştir." (16 ağustos 1929, [kdam].

Nâzım Hikmet, Hamdullah Suphi'nin portresini le çizdi:

"Şimdi sıra onun/gelsin o!!/Gel./Sen:/itlerini öne itip/karanlıkta yol kesen hatip!!!/Sen:/Beşinci Mehmedin saltanatını,/Halifenin altın nallı kır atını,/papellerin katkattımı/ve teneke suratını/doldurup torbana/sıska sırtında taşıyorsun.../Torbamı doldurmak için yaşıyorsun./(...) Ve için cümleler ezberlemişsin/Fehim Paşanın sözlerinden.../Fehim Paşanın hayrülhalefi,/bize sökmez afi..."

Hamdullah Suphi'nin ihtar niteliğindeki yazılarından dolayı, Nâzım Hikmet onu Fehim Paşa'nın yerini tutacak biri olarak niteledi. Fehim Paşa, İkinci Abdülhamid'in başhafiyesi idi. Halka karşı çok kötü davranmasıyla ün yapmıştı. Hiç bir savaşa katılmadığı halde jurnalcılığı nedeniyle yirmi beş yaşında paşalığa, otuz yaşında korgeneralliğe terfi ettirilmişti. Sonu linç edilmek olmuştur.

Hamdullah Suphi, 1918'de Almanya'ya gitmiş, "Öğrenci Müfettişliği" görevini yapmış, sol eğilimli gençleri (Vedat Nedim, Nurullah Esad Sümer, Vehbi Sarıdal) hükümete jurnal etmiş ve onların İstanbul'a çağrılmasını sağlamıştı. 1947'de konferanslar vermek üzere Amerika'ya gitmiş, Eisenhower, Colombia Üniversitesi rektörü sıfatıyla kendisiyle on beş dakika konuşacakken bunu yarım saate çıkarmıştı ("H.S. Tanrıöver ve Anıları", Mustafa Baydar, s. 50). Amerika dönüşü CHP'nin 7. Kurultayı'nda kendisine sert eleştiriler yapılmış ve CHP'den istifa ederek ayrılmıştı.

"Putları Kırıyoruz" başlıklı eleştirileri üç yazarın

Nâzım'ı karalamaya ve jurnalevaran eleştirilerine yol açmış; Nâzım da üçünün portrelerini birer yergi ile edebiyatın malı yapmıştı.

Nâzım Hikmet, kalem savaşının en önemlilerinden birini de Peyami Safa için yaptı. Peyami Safa, bir süre Nâzım'la birlikte yeni sanat akımını savunmuş, Yakup Kadri'lere, Hamdullah Suphi'lere ve hatta onlarla birlikte olan Yusuf Ziya'lara karşı çıkmıştı. Ama, Nâzım'ı komünist bildiği ve onların bir yerlerden parasal destek gördüğü kanısını da taşıdığından, o çevreden bir şeyler görmek, yararlanmak isteğindedi. Ayrıca kişisel yapısı, orijini, sınıfsal köken bakımından olduğu kadar kokain ve benzeri zehirliere olan yakınlığı bakımından da Nâzım safında uzun süre kalması olağan sayılmazdı. Bireysel ün düşkünlüğü ve iyi bir fıkra yazarı olarak tek kalmak tutkusu, onda Orhan Selim takma adını kullanan Nâzım'la sürtüşme isteği uyandırdı. Peyami Safa, Nâzım'la olan kalem savaşını "Hafta" dergisinde şöyle sergiledi: (8 temmuz 1935, Hafta).

"Tan Gazetesi'nin karşılıklı sütunları, Orhan Selim imzası ile yazan Nâzım Hikmet'le benim aramda kısa bir ima harbine sahne olmuştu. Ben kendisine verdiğim cevapta, yalnız onu değil, herhangi bir fikre taassupla bağlanarak şahsiyetlerini kaybeden bütün sürü adamlarını kastettim ve bunların sayıları azaldıkça bir cemiyetin nüfusunun artabileceğini, çünkü fertlerendeğil, şahıslardan mürekkep bir sosyete kurmak lâzım geldiğini yazdım.

Akşam gazetelerinden birinin başmuharriri olan arkadaşımız bu sözümü jurnal telâkki etti. Fakat kendisiyle hususî konuşunca bu

zannının yanlış olduğunu centilmence itiraf etmekten geri kalmadı, ve hatta bunu gazetesiyle ilâna hazır olduğunu söyledi. Ben lüzum görmedim. Çünkü bana jurnalcılık isnadının benden ziyade bu isnadın sahibini küçük düşürecek kadar abes olduğunu, beni ve yazarlarımı tanyanların hepsi anlayacaklardı."

Ama bir kez Peyami'nin vehmi tomurcuklanmış, kendisiyle ilgili bir yanı olmayan Orhan Selim imzalı fıkrayı amaçlayarak saldırı oklarını bütün zehiriyle atmaya başlamıştı. Bâbüali oyunlarını çok iyi bilen Peyami Safa, ününü ve Avrupa basınına teşekkür borcu olan "üstad"lığını kullanacak, günün en büyük yergicisini altetmenin, sırtını yere getirmenin tadını alacaktı. İç hesabı buydu. ("Hafta"da başlayan ve sürdürülen) "Biraz Aydınlık" genel başlığı altındaki yayınları başladıktan sonra (15 temmuz 1935) Nâzım Hikmet'le bir konuşma yapan Naci Sadullah (16 temmuz 1935, Yedi Gün) Peyami Safa'nın "hücumlarını, tahriflerini ve iddialarını" genel çizgilerle ele aldı ve yanıtladı. Fakat asıl cevabı Nâzım Hikmet, bir hafta içinde tamamladığı uzun yergiyle verdi. "Ayda Bir" dergisinde yayınlanan ve "14/20-7-1935" tarihini attığı şiirin başlığı şuydu: "Bir Provokatör Üstünde Hiciv Denemeleri".

Nâzım Hikmet, şöyle diyordu:

"Sen bu kavgada bir nokta bile değil, bir küçük, eğri bir virgül, bir zavallı vesilesin!..."

Peyami'nin amacını da şöyle açıkladı:

"Aranızda dolaşır görünce/benim "Orhan Selim" adlı dilsiz/ve kolu bağlı gölgeyi,/hemen azıya alıp gemi/faşisto-demokrato-liberal/bir jurnal/yazıp/

delikanlıyı yere çalmak/ve bir miktarı münasip elden almak/istedin!..."

Ve inancımı, gücünü de anlattı:

"Elden alıp, almamana/karışmam ama,/biz, gölgemizi bile çiğnetmeyiz adama!..."

Peyami Safa'nın geçmişini birkaç satırla çiziyordu:

"Ey İhtisas Mahkemele-ri kaçacağı/ve Despiniş Kokononun aftosu;/Ey marka malı kör/provokatör,/ve ey zavalliyetim.../Yoktur şimşiri kahrını inkâra niyetim.../Kokla, çek ve iç,/Üzülme hiç. (...) Sen her gece/el ayak çekilince/"Nuvele Literer" in/bir arşınlık duvarından aşarak/ve parmaklarının ucuna basıp dolaşarak/yapraklarından onun,/apartırsın satırlarını birer birer/Cingöz'le beraber."

Nâzım, inandığı fikrin adamı idi ve fikirlerinde zamana göre rötuş yapan Peyami Safa'ya ders verecek yergisini bitiriyordu:

FİKİR dediğin/şeyin/Karabet ustanın uduna benzemez suratı,/O, ne şapırtılarla çiğnenen bir sakız,/ne "Vatan - Silistre"de Abdullah Çavuş'un tiradı,/ne de "Bir Akşamı"da müteverrim bir bayan/ilâcıdır./O, şahlanmış bir kavgaya atı/kalın kabızlı bir savaş kılıcıdır./Bu ata atlayacak yürek/ve bu kabzaya bilek/gerek..."

Nâzım da, Peyami de şimdi susmaktalar. Geride kalan dostlar ve düşmanlar birbirlerine bakmaktalar. Bugün 300 binlik alanlarda şiirleri okunan Nâzım Hikmet'in gözleri açık gitmemiştir. Şiirleri de, anıları da, tüm yapıtları da milyonların belleğinde, kitaplığında. Resimleri, posterleri, tabloları duvarlarda edebiyatımıza ışık saçmaktadır.

KEMAL SÜLKER

